

Dieviškiosios upės baseinas: WATER DRIVE Case Area Lietuvoje

Elvyra Mikšytė, Justas Gulbinas, Audronė Alijošutė Paulauskienė
Baltic Environmental Forum
Lithuania

Žemės ūkio spaudimas pelkių sistemai

XIX–XX amžiuje melioracija ir pelkė melioracijos projektai bylos teritorijoje buvo atlikti tvarka plėsti žemės ūkio paskirties žemes ir panaudoti derlingas žemes Dovinės upės baseine. Vadinasi, natūralus hidrologinis ciklas buvo nutrūkęs, daug pelkių nusausinta ir melioruotas, kad būtų vietos žemės ūkio paskirties žemėms.

Šiuo metu dauguma aplinkinių teritorijų yra produktyvios žemės ūkio paskirties žemės. Dėl to vandens kokybė pablogėjo ežerai Dovine upės baseine, yra nepaprastai blogėja ir sukelia vandens eutrofikaciją kūnai baseine

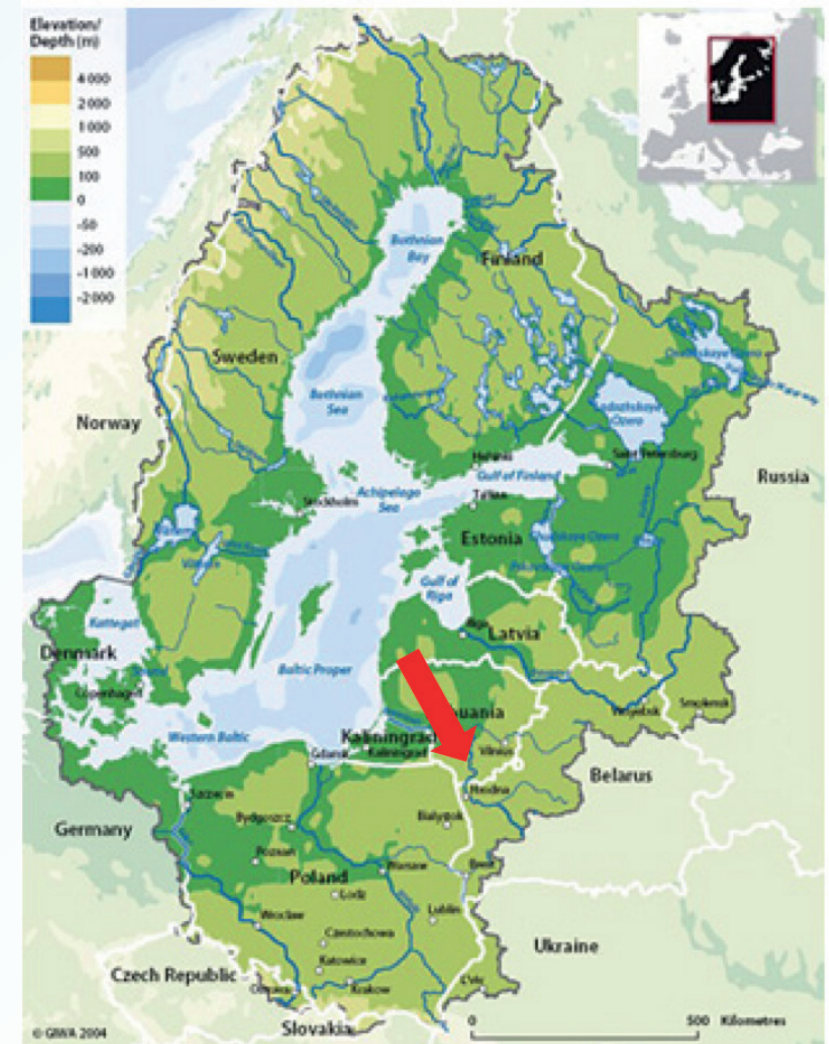
Šaltinis: Žuvinto biosferos rezervato direkcija

Dieviškasis upės baseinas Baltijos jūros regione

Dovino upės baseinas užima maždaug 588,7 km² plotą ir yra pietinėje Lietuvos dalyje.

Baseinas yra vienas iš nedidelių didesnio Nemuno baseinų upės baseinas, kuris užima apie 75% Lietuvos teritorijos ir yra 4-as upės baseinas visame Baltijos jūros regione.

Dovino upės baseiną sudaro upių tinklas ir vandens telkiniai sudaro penki dideli ežerai (Dusia 23,3 km², Žuvintas 9,3 km², Simnas 2,4 km², Giluitis 2,4 km², Amalvas 1,9 km²) ir daugybė upelių bei mažų ežerėlių.

Dovino upės baseino unikalumas

Dovinės baseinas yra unikali vietovė, nes viduje

baseino ribos yra 2 saugomos teritorijos

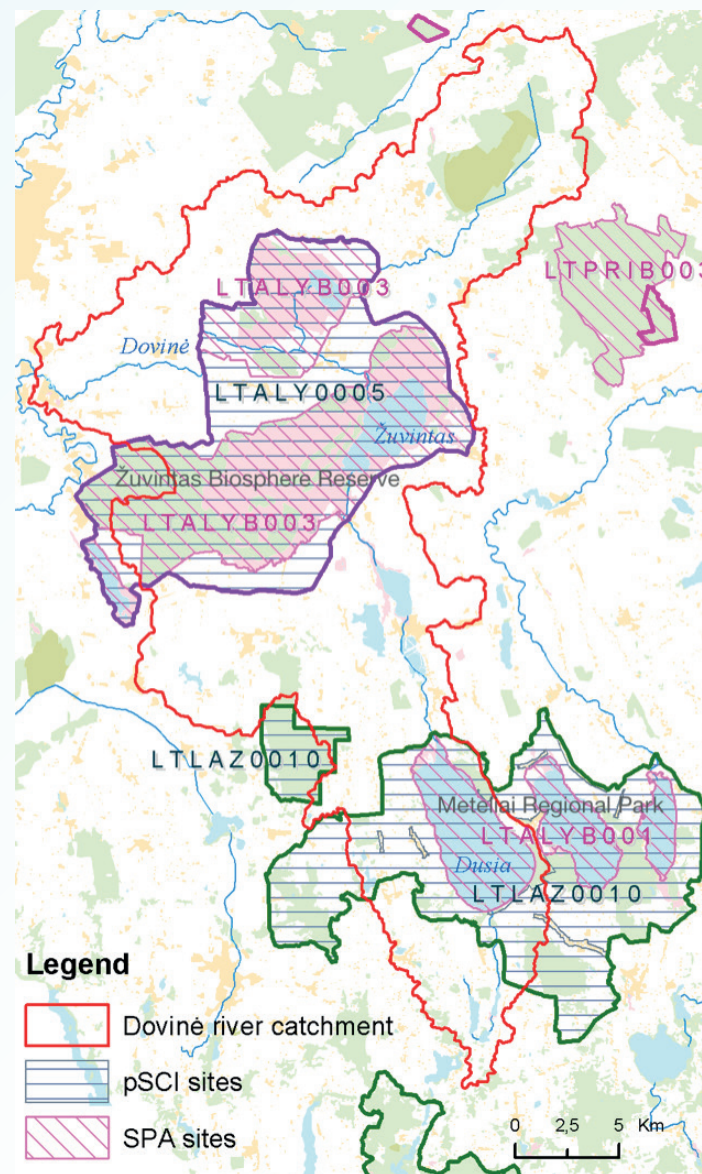
– Metelių regioninis parkas ir Žuvinto biosfera

Rezervas. Abiejose saugomose teritorijose yra Natura 2000

išvardytos paukščių apsaugos teritorijos ir buveinės

Paukščių direktyvos 1 priede ir buveinėse

Direktyvos 1 ir 2 priedai.

Žuvinto biosferos rezervatas

Žuvinto biosferos rezervatas yra vienas vertingiausių gamtos 2000 šalies teritorijų, kurių vertė pripažinta tarptautiniu mastu. Jame yra biologinei įvairovei vertingų buveinių, saugomų rūšių veisimosi ir maitinimosi vietos, ypač migruojančių paukščių. Dalis rezervo buvo saugoma Ramsaro konvencijos dėl pelkių Tarptautinės svarbos, ypač kaip vandens paukščiai Buveinė nuo 1993 m., o 2011 m. į draustinį įtrauktas įtraukta į UNESCO programą „Žmogus ir biosfera“.

Metelių regioninis parkas

Metelių regioninis parkas garsėja europinių tvenkinių vėžlių (*Emys orbicularis*) išsaugojimo pastangomis, taip pat yra ne mažiau kaip 13 saugomų buveinių ir 12 saugomų rūšių pagal Paukščių ir Buveinių direktyvas

Dusios ežeras yra vienas iš svarbiausių regiono turistų traukos objektų, dar vadinamas Dzūkijos jūra

Šaltinis: Erikas Ovčarenko (15min.lt)

Šaltinis: Lukas Balandis (15min.lt)

Pagrindiniai aktoriai, nustatyti šiai užduočiai:

- Aplinkos ministerija
- Žemės ūkio ministerija
- Žuvininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos
- Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba
- Metelių regioninio parko direkcija
- Žuvinto biosferos rezervato direkcija
- Simno žuvininkystės tvenkinių tvarkymas
- Aplinkos apsaugos agentūra
- NVO
- akademinės institucijos
- Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba
- savivaldybės.

BEF-LT – komunikacijos proceso fasilitatorius

Pagrindiniai trumpalaikio vietinio vandens kokybės stebėjimo rezultatai:

Viena pagrindinių problemų baseine yra hidrologiniai sutrikimai režimas dėl plačios vandens kontrolės infrastruktūros (ypač užtvankų). ant Dusios ir Simno ežerų išvadų, šliuzų ir dirbtinio vandens kūnai – rezervuarai, tokie kaip Birutų telkinys) ir žuvininkystės tvenkinys poveikį, nes tvenkiniams užpildyti sunaudojama daug vandens ir daug vandens netenkama dėl garavimo. Dėl to sumažėja vandens kiekis lygiai pasroviui nuo baseino ir todėl mažiau vandens pasiekęs Žuvinto ežerą.

Buvo apskaičiuota, kad, palyginti su natūraliu hidrologiniu režimas 1970 m., kol jis nebuvo sutrikęs, Žuvinto ežeras dabar galimai netenka iki 50 % vandens, o tai lemia didesnį kiekį teršalų koncentracijos ir greitesni eutrofikacijos procesai kurie gali turėti didelį poveikį saugomoms buveinėms, rūšys ir ekosistemos. Be to, hidrologinis režimas pokyčius gali sustiprinti klimato kaita.

Vienas iš išsiliejimo užtvankų Metelytėje (tarp Dusios ežero ir Simno žuvininkystės tvenkinių). Dėl hidrologinės sausros vandens lygis tampa pavojingai žemas ir kyla pavojus netekanti per užtvankas.

Pagrindiniai trumpalaikio vietinio vandens kokybės stebėjimo rezultatai:

2020 metais Simno žuvininkystės ūkio vandens išleidimo metu tvenkiniai, biocheminis deguonies poreikis (BDS7) Spernijoje rodo blogą būklę ir indikatorių yra žymiai didesnis, palyginti su kitais mėnesiais per metus.

2021 m. didesni fosforo kiekiai buvo užfiksuotas blogas ir vidutinis vanduo kokybę dėl žuvininkystės tvenkinio išleidimo.

Pagrindiniai trumpalaikio vietinio vandens kokybės stebėjimo rezultatai:

Į Dusios ežerą įtekančio intako vandens kokybė buvo prastos arba labai blogos būklės ištirpusio deguonies atžvilgiu sumos 2020 m. Tai rodo, kad Dusia potencialiai vandens su teršalais gauna iš žemės ūkio. 2021 metais monitoringas užfiksavo didelį nitratų, azoto kiekį ir fosforo greičiausiai dėl skysčio pasklidimo mėšlas aplink Dusios ežerą, kuris yra ypač kenksmingas dėl smėlio dirvožemių.

2020 m. Spernios, Sūravos ir Kiaulyčios baseinai vandens kokybė yra prastos būklės fosforo kiekių, o 2021 m vandens kokybė buvo bloga azoto ir terpės atžvilgiu fosforo atžvilgiu ir tai gali būti dėl žemės ūkio taršai, ypač skystam mėšlui plinta.

Pasiūlymai ateičiai

- Siekiant užtikrinti ekosistemų apsaugą saugomose teritorijose, Simno žuvininkystės tvenkinių veikla privalo būti subalansuoti su saugomų teritorijų apsaugos poreikiais, turi būti siekiama sumažinti poveikį Žuvintui biosferos rezervatas.

Suinteresuotosios šalys turi glaudžiai bendradarbiauti siekiant sumažinti žuvininkystės tvenkinių poveikį baseine ir saugomose teritorijose.

Reikalingas konkretus Dovino upės baseino veiksmų planas, suderinantis ekonominį ir aplinkosauginį tikslus ir visapusiškai įvertinant sprendimų poveikį baseino lygiu.

- Glaudžiai bendradarbiaukite su vietiniais ūkininkais, mokykite ir padėkite jiems spręsti netvarios ūkininkavimo praktikos, dėl kurių atsiranda maistinių medžiagų, ir cheminių toksinų nutekėjimą iš laukų į vandens telkinius.
- Pažanga integruojant dirvožemio tyrimų ir tręšimo planus bei skatinant intensyvius ūkininkus naudoti tiksliojo ūkininkavimo technologijas, siekiant optimizuoti trąšų naudojimą.

Nutraukite (arba sumažinkite) praktiką, paliekant atvirą dirvą, pvz., pūdymą, ir sumažinkite ariamos žemės plotus jautrios zonos. Turėtų būti tikslingai skatinamos agrarinės aplinkosaugos programos, ypač tarpinių kultūrų ir ražienų auginimas. laukai per žiemą ir ekstensyvus pievų bei pelkių tvarkymas.

Pasiūlymai ateičiai

- Veiksminga vietinė vandentvarka nagrinėjamoje teritorijoje galėtų būti pasiekta įsteigus specialią eksperto poziciją saugomoje teritorijoje, baseine ar savivaldybėje, pavyzdžiui, Danijos baseino pareigūnai.
- Pašalinkite duomenų spragas. Glaudžiai dirbant su ūkininkais būtų galima rinkti duomenis į tręšimo atvejų duomenų bazę, pesticidų ir kitų pavojingų cheminių medžiagų naudojimas ūkiuose. Pagerinti vandens kokybės duomenų rinkimą, taip pat užtikrinti tinkamą analizę ir aiškinimas atliekamas siekiant nustatyti taršos šaltinius, kitus klausimus ir būtinas priemones.
- Įgalinti vietos bendruomenes ir vietos veiklos grupes ir įtraukti jas į vandens tvarkymą ir apsaugą, bet jų naudai sėkmingas dalyvavimas, svarbu, kad jie turėtų tam tikrą aplinkos ir vietos žinių lygį ir grėsmės vietiniams vandens telkiniams. Vykdyti vietos gyventojų aplinkosauginį švietimą.
- Bendradarbiaujant su universitetais atlikti klimato kaitos poveikio ir hidrologinių sistemų transformacijų tyrimą už Žuvinto baseino nuotėkį ir poveikį Žuvinto ežero vandens balansui. Tyrimai ir diskusijos
Reikalingi ekspertai ir suinteresuotosios šalys dėl tolesnio hidrologinio ciklo atkūrimo ir natūralumo.

Dieviškiosios upės baseinas: WATER DRIVE Case Area Lietuvoje

Elvyra Mikšytė, Justas Gulbinas, Audronė Alijošaitė Paulauskienė
Baltic Environmental Forum
Lithuania